

Anotace (abstrakt)

Diplomová práce se zabývá problematikou vývoje systému integrace osob se zdravotním postižením na trh práce v České republice, skrze aplikaci teorie sociální konstrukce cílových populací. Cílem práce je porozumět vývoji podoby sledované politiky, která vychází z předpokládaného vývoje sociální konstrukce vybrané cílové skupiny a její politické moci, za určené časové období. Pro pochopení problému a uvedení do tématu, byl na základě tematické analýzy a studia dokumentů čtenáři představen historicko-společenský vývoj postavení OZP ve společnosti. Sledováno bylo období od devadesátých let až po současnost, které bylo rozděleno do kratších časových úseků. V nich byl za pomoci rozhovorů s oslovenými experty identifikován výsledný policy design. Oslovení aktéři se vyjadřovali také k vývoji sociální konstrukce a politické moci cílové skupiny, což bylo podpořeno studiem dokumentů. V rámci ní byly rozlišovány benefity, nebo zátěže pro cílovou skupinu. Výsledky analýzy prokázaly vztah vývoje sociální konstrukce cílové skupiny k vývoji policy design. V kontextu České republiky došlo k vývoji od pojetí cílové skupiny z pohledu teorie sociální konstrukce cílových populací jako „deviantů“ v letech vlády komunistické strany, do skupiny „závislých“ po roce 1990. V letech po revoluci vykazuje policy design známky politiky benefitů. Dále se zvyšovala politická moc, která však na otevřeném trhu práce nebyla dostatečně podpořena růstem kladné sociální konstrukce díky nejasnému příspěvku skupiny na trhu práce. To generovalo posun skupiny až k hranicím „uchazečů“ a vládní zásah v podobě politiky zátěží.

1. Seznam použitých zkratk

APZ	Aktivní politika zaměstnanosti
AZZP	Asociace zaměstnavatelů osob se zdravotním postižením
ČID	Částečný invalidní důchod
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
NFOZP	Nadační fondy pro osoby se zdravotním postižením
NP	obecné označení pro soubor Národních plánů
NPO	Národní plán opatření pro snížení negativních důsledků zdravotního postižení
NPP	Národní plán pomoci zdravotně postiženým občanům
NPPI	Národní plán podpory a integrace občanů se zdravotním postižením na období
NPR	Národní plán reforem ČR
NPVP	Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením
NRZP ČR	Národní rada osob se zdravotním postižením ČR
OSN	Organizace spojených národů
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
OZP	Osoba se zdravotním postižením
PID	Plný invalidní důchod
PPZ	Pasivní politika zaměstnanosti
SZOZP	Sbor zástupců organizací zdravotně postižených
SI	Svaz invalidů
TP	Tělesné postižení

ÚP	úřad práce
VVZPO	Vládní výbor pro zdravotně postižené občany
WHO	World Health Organization
ZOZ	Zákon o zaměstnanosti

2. Seznam vizualizací, tabulek a grafů

Graf č. 1: Srovnání podílů počtu OZP v populaci ČR

Graf č. 2: Nejvyšší dosažené vzdělání (osoby ve věku 15 + let)

Graf č. 3: Pobírání dávek sociálního zabezpečení (dle charakteru dávek)

Graf č. 4: Způsoby řešení zaměstnávání OZP ve firmách

Obrázek č. 1: Typy cílových populací

Obrázek č. 2: Feed-forward Effects: Social construction and Policy design

Tabulka č. 1: Tematická analýza: zaměstnavatelé z volného trhu práce

Tabulka č. 2: Tematická analýza: zaměstnavatelé z chráněného trhu práce

Tabulka č. 3: Tematická analýza: nestátní neziskové organizace

Tabulka č. 4: Tematická analýza: zástupci státní správy

Tabulka č. 5: Výdaje státní politiky zaměstnanosti (1991 – 2014)

Tabulka č. 6: Vývoj postavení na trhu práce OZP

Tabulka č. 7: Vývoj počtu uchazečů OZP za jednotlivé roky

Tabulka č. 8: Situace na chráněném trhu práce

3. Výňatky z rozhovorů s respondenty

Mgr. Václav Krása – úvodní slovo demonstrace OZP dne 22. 3. 2011

„Zaměstnavatelé zaměstnávající osoby se zdravotním postižením pořád prosazují, aby nerostla minimální mzda u příjemců invalidních důchodů. Argumentují tím, že pokud dojde ke zvýšení minimální mzdy, budou nuceni propouštět zaměstnance se zdravotním postižením. Myslím si, že tato úvaha není pravdivá. K 1. 1. 2013 dle vyhlášky č. 567/2006 Sb., došlo ke srovnání minimální mzdy u všech kategorií, včetně příjemců invalidních důchodů, a to na 8000,- korun. MPSV ČR tehdy na nátlak NRZP ČR upravilo nařízení vlády tak, že vypustilo diskriminující opatření, které snižovalo minimální mzdu u příjemců invalidních důchodů. Naše argumentace tehdy byla zcela jasná. Opírali jsme se především o Úmluvu OSN o právech osob se zdravotním postižením a antidiskriminační zákon. Při srovnání minimální mzdy k 1. 1. 2013 nedošlo k žádnému hromadnému propuštění osob se zdravotním postižením. Argumentace zaměstnavatelů OZP, že pracovníci pobírající invalidní důchody mají nižší produktivitu práce než ostatní pracovníci, a tudíž nižší minimální mzda je nutná, není pravdivá. Řada pracovníků OZP může mít vyšší produktivitu práce než ostatní pracovníci. Tvrzení o nižší produktivitě práce příjemců ID je paušalizující a zásadně jej odmítáme. Stát podporuje zaměstnavatele zaměstnávající OZP finanční dotací právě z důvodů předpokládané nižší produktivity práce, a proto je nesmyslné, aby pracovníkům OZP byla vyplácena nižší minimální mzda. Připravované nařízení vlády odporuje mezinárodním úmluvám i zákonodárství ČR.“ (NRZP, Info č. 47/2014)

[online]. [cit. 2015-02-12]. Dostupný z WWW: <<http://nrzp.cz/aktualne.html?start=104>>

Hana Potměšilová - instituce „náhradního plnění“

Od novely zákona o zaměstnanosti, která by měla vstoupit v platnost od roku 2016, bude opět zpřísněno poskytování náhradního plnění. To by měli poskytovat pouze prověřeni zaměstnavatelé na konkrétní komodity, aby nemohlo docházet k čistým přefakturacím. Dojde také k navýšení kontrolních mechanismů právě v náhradním plnění. Pro OZP je to jenom dobře, mělo by to zaručit konec podvodům a zlepšení situace především v přímém zaměstnávání OZP. Jinak náhradní plnění díky nedokonalosti našeho zákona jasně nedefinuje „co to je“ a díky tomu přes náhradní plnění tečou stamilióny v komoditách, které nemají s reálnou prací OZP nic společného. Jediná přidaná hodnota OZP je, že vystaví fakturu v rámci fakturačního oddělení na chráněném trhu práce, tu fakturu dají do obálky a díky „feed“, které zůstane zaměstnavateli z chráněného trhu práce, může pomoci zaměstnat téměř nezaměstnatelné lidi. Spíše jim dá ale „jen vydělat“. Jsem toho názoru, že kdyby v ČR instituce náhradního plnění nebyla, tak firmy buďto musí zaměstnávat přímo, a dokáží se přizpůsobit reálnému zaměstnávání OZP, napříč všemi diagnózami, nebo budou platit do

státního rozpočtu, jako je tomu v cizině. Ale vzhledem k tomu, že v ČR sídlí velké nadnárodní firmy, které jsou zvyklé razit trend platit co nejmenší daně, daňové odvody nebo spíše využívat daňové pobídky, aby ušetřily, zvykly by si a uzpůsobovaly by pracoviště pro OZP. Tím by mohla vznikat např. chráněná místa na běžném trhu práce nebo flexibilní úvazky pro OZP. Jsem přesvědčená, že těm, pohybujícím se ve sféře zaměstnanosti v ČR, úplně náhradní plnění pokřivilo to, co si mají myslet, že ve skutečnosti je chráněný trh práce a na jakou práci se mají OZP využívat. Zaměstnávání OZP ukazuje na praxi firem z volného trhu práce, zaměstnávají OZP pro PR nebo zisk. Slouží spíše pro jejich sebepropagaci než k tomu, aby OZP odváděl reálnou práci a začlenil se do kolektivu. Firma tím neukazuje, že opravdu někoho zaměstnala, že se podílí na integraci, že má opravdu OZP v týmu a že pomáhá.

Podobný problém se vyskytoval i v chráněném trhu práce, kde v tuto dobu existuje příspěvek na mzdu, ale ještě před šesti lety byl adresný ne na rodné číslo, ale na jméno. Dávám ilustrační příklad:

„Představte si, že si pan Josef Novák založí deset s.r.o. s názvy Josef Novák I., s.r.o., atd. Zaměstná do každého ze svých s.r.o. jednoho Jiřího Dvořáka ve III. stupni invalidity. Ten má deset smluv na deset plných úvazků. Josef Novák na něj pobírá v tuto chvíli 10 x 12 000,- Kč. Dohodnou se spolu, že pan Dvořák do práce vůbec chodit nebude a z každého příspěvku mu pan Novák dá 1 500,-Kč. Za to, že napíše pseudovýkaz práce. To dělá za měsíc 15 000,- Kč a oba jsou spokojeni. A protože tu není žádné zlo v podobě kontrolních mechanismů, pohádka má šťastný konec.“ Toto byla chyba, řada ZZP díky náhradnímu plnění začíná zaměstnávat „nezaměstnatelné“. Jedná se ale většinou o podvodné „nezaměstnávání“.

Hana Potměšilová – činnost NFOZP k vrácení statusu OZZ do zákona

„OZZ měla končit k 31. 12. 2014. Nebýt rozpuštění sněmovny tomu tak mohlo být. MPSV při přípravě zákona, který OZZ rušil, argumentovalo tak, že v této zemi „každého bolí záda, nebo má každý známého, který mu napíše papír“. NFOZP argumentoval tím, že do kategorie spadají i lidé s onkologickým onemocněním, psychiatrickým onemocněním nebo vnitřním onemocněním. Na MPSV „prakticky jedním papírem vyléčili, uzdravili, a pro zaměstnavatele udělali z OZZ zdravé lidi“, i když potřebují „berličku“ na trhu práce. Díky změně posuzování dokonce dělali z OZP a držitelů ID OZZ, kteří žádný ID nedostávali a rušením OZZ by přišli i ty poslední výhody, které by jim náležely. MPSV vše odmítalo, až v roce 2012. To jsme přinesli podpisy a případy 340 lidí, kterým se toto stalo. Status OZZ se tak vrátil do systému.“

4. Respondenti – aktéři a experti, kteří nepodléhají slibu anonymity

Ing. Karel Rychtář místopředseda Asociace zaměstnavatelů zdravotně postižených ČR	20. 4. 2015	email
Hana Potměšilová Nadační fond pro podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením	20. 4. 2015	Skype
JUDr. Pavel Ptáčník místopředseda Vládního výboru pro zdravotně postižené občany	7. 4. 2015	osobně
Ing. Jiří Nesvadba předseda výrobního družstva Integra Zlín	16. 4. 2015	telefon
Ing. Petr Richtera ředitel kontaktního pracoviště ÚP Rychnov nad Kněžnou	17. 3. 2015	osobně
Bc. Lenka Malá vedoucí Oddělení zprostředkování a podpor v nezam. kontaktního pracoviště ÚP Rychnov n/Kn	17. 3. 2015	osobně
Ing. Hana Kasperová vedoucí Oddělení trhu práce kontaktního pracoviště ÚP Rychnov n/Kn	18. 3. 2015	osobně
Ing. Jiříček Petr oddělení koncepcí a strategií trhu práce odbor trhu práce Ministerstvo práce a sociálních věcí	22. 4. 2015	email
JUDr. Jan Hutař bývalý místopředseda NRZP	5. 12. 2015	osobně

- přepisy rozhovorů na vyžádání u autora práce